

מרכז להשכלה יהודית למבגרים

(Mittelstelle für Jüdische Erwachsenenbildung). מוסד להנחלת השכלה יהודית למבוגרים שפעל בגרמניה בשנים 1934-1938.

עם עלות הנאצים לשלטון בגרמניה התעוררה בציבור היהודי כמשימה דחופה שאלת החינוך היהודי לא רק לילדים ולבני-נוער אלא אף למבוגרים. הורגש צורך דחוף להעניק תחושה של זהות יהודית ומשמעותה ליהודי גרמניה, שהתרחקו ממקורות התרבות וההיסטוריה של היהדות.

במרס 1934 הקימה ה'נציגות הארצית של יהודי גרמניה' את המרכז. המרכז הוקם במסגרת הנציגות, אך כגוף אוטונומי. לראש המרכז מונה מרטין בובר, שיזם את הקמתו. עוזריו הקרובים היו ארנסט עקיבא סימון, שבובר קרא לו לבוא מארץ-ישראל לגרמניה, ארנסט קנטורוביץ' וקורט בונדי, שלפני-כן היו פעילים בחינוך נוער גרמני, וכן קרל אדלר, שטיפח בפעולת המרכז את השירה בציבור כאמצעי מרכזי ואהוב.

באמצע מאי 1934, שבועות מספר אחרי הקמתו, קיימו יוזמי המרכז כינוס בבית החינוך הכפרי בהרלינגן (Herrlingen) שליד אולם (Ulm), ובו השתתפו עשרות פעילי תרבות וחינוך מרחבי גרמניה. באותו מפגש נבדקו הצרכים ונקבעו מגמות הפעולה ברוח דבריו של בובר: הענקת 'חימוש לקיום' (Rüstung Zum Sein) ליהודים נרדפים, שעולמם הרוחני חרב עליהם.

אמצעי הפעולה העיקרי של המרכז היה מפגש העיון (Lernzeit) – סמינריון של ימים אחדים, לרוב במעון כפרי מבודד, שטיפוח החווייה של חבורה יהודית לומדת בצוותה היה חלק אינטגרלי ממנו. לפעמים נועדו המפגשים, שהתקיימו באזורים שונים בגרמניה, לציבור מוגדר, לרוב מורים או מדריכי תנועות-נוער, ולפעמים לא נועדו לקהל מוגדר, ובאו אליהם מעוניינים מן הסביבה. פעמים שהמפגשים הוקדשו לנושא אחד, ופעמים שעסקו בנושאים רבים בתחומי התרבות היהודית, אך תמיד היה לבובר חלק מכריע בעיצוב הנושאים ורוח המפגשים, והוא העמיד במרכזם את המקרא, בשאיפה לאמץ הנחיות יסוד כתדריך רלוונטי לזמן הזה.

נוסף על מפגשי העיון עסק המרכז בייעוץ וכן בפרסום חומר מתחום פעולתו. בעשרות מפגשי העיון ניתן למשתתפים בהם, שרובם היו צעירים, בסיס למודעות יהודית ולחיוב יהדותם ברוח המסורת ההומניסטית, שנרדפה אז בגרמניה. לפיכך ראה ארנסט סימון (ראה ביבליוגרפיה) בפעולה כולה ביטוי ל'התנגדות רוחנית'.